• ŠEIMA IR AUKLĖJIMAS

MOTINA TALKINĖJA PRIEŠMOKYKLINUKUI SKAITANT A-ŽU

I. MALĖNAS

Laikai keičiasi. Mano 3-jų su puse metų dukrelė pareiškė, kad ir ji nori eiti į universitetą, nes matydavo mane į ten einant ir pareinant. Aš turėjau įtikinti dukrelę, kad reikia truputį palaukti ir pirma baigti vaikų darželį, nes universitetas mažų nepriima. Jis nori, kad jo mokiniai jau mokėtų skaityti. Tada dukrelė ėmė reikalauti, kad ji būtų mokoma skaityti. Aš teisinausi, kad nėra tinkamo elementoriaus ir kai ji sulauksianti 4 metų, tai tikrai mokysiu.

Dabar toks elementorius jau yra. tai A-ŽU, kuris puikiai iliustruotas dail. Nijolės Palubinskienės, leis mažyliui, motinos padedamam, nugalėti pradinius žingsnius į užburtąją mokslo sritį. Elementorių naudojant išskirtini 3 momentai:

1. Kiekvieno puslapio paveikslėlio pažinimas, tiksliai jį pavadinant.

2. Kiekvieno puslapio atitinkamos raidės pažinimas (pagal pirmą pavadinimo garsą).

I. Paveiksliukų pažinimą tikriname klausimais: kas čia? ką daro? ką darė? Jeigu mažylis-ė kurio daikto, ar veiksmo nežino, tai jam pasakoma. Gali nežinoti tik lietuviškai kalbėt primiršęs mažylis-ė, tada bus gera proga išmokti. Taip tikrinami visi paveikslėliai. Pertrauka — poilsis. Kitą kartą patikriname kur buvo kliūta.

II. Raides vadiname garsais A B C D..., bet ne žodelyčiais (bė, cė, dė). Vadinti tik garsais (ne žodelyčiais) yra sunkiau, bet vėliau skaityti bus lengviau, o šito mes ir siekiame. Kiekvieno paveikslėlio pavadinimas prasideda to paties puslapio raide-garsu. Mažylis-ė greitai šitai pastebi, ypač kai raidė-garsas atitinka visą skiemenį: A-vys, E-žys, Ė-da, OŽ-ka, U-pė, Ū-žė. Kiek sunkiau išskirti priebalsius: čia tenka tariant pirmąjį garsą utriruot (sustiprint): Ba-tas, Cit-ri-na, Či-go-nas... Tai šiek tiek pagelbsti, bet kito kelio nėra, tai ir tenka juo naudotis. Atskira raidė patiekiama šia tvarka:

— Kas čia? — Avys.

— Pakartok lėtai, aiškiai ir garsiai! — A-vys. Jeigu vaikas to padaryti negalėtų, tai jam padeda mama.

— Koks garsas girdėti žodžio pradžioje? — A.

— Sugalvok daugiau žodžių, kurie prasideda garsu A? — A-kys, A-silas, A-čiū...

— Dabar rašysime pirštu ore A. Tai daro ir mama, tačiau užima tokią poziciją, kad vaikas jos judesius galėtų sekti ir mėgdžioti. Kai vaikas A ore pirštu parašo, tai duotinas jam viena linija suliniuotas sąsiuvinys ir apvinkštis pieštukas bei leidžiama A rašyti jame tarp dviejų linijų. Parašoma mažiausiai 3-5 raidės.

Panašiai mažylis supažindinamas ir su B. Tik čia kiek sunkiau, nes sunkiai garsas išskiriamas. Mama vėl ima knygelę ir atvertus (2 psl.) klausia:

— Kas čia? — Batas.

— Pakartok žodį lėtai, aiškiai ir garsiai! — BA-TAS. Kad vaikas aiškiau girdėtų garsą B, žodį kartoja pati mama, ypatingai utriruodama (artistiškai pabrėždama) garsą B.

— Tai koks garsas girdėti žodžio pradžioje? — B.

— Sugalvok daugiau žodžių, kuriuose pradžioj būtų garsas B?

— Bitė, Boba, Bijo...

— Dabar rašysime pirštu raidę B ore. Mama atsistoja, kad vaikui būtų gerai matyti jos judesiai. Rašo. Vaikas taip pat.

Po to imamas sąsiuvinys, ir vaikas parašo 3-5 B jame.

Vienu atveju supažindinama tik su viena, o daugiausia su dviem raidėm, nes vaikas jau įvargsta. Taip pat vengtina patiekti daugiau negu 2 raides ir tą pačią dieną, nes tada mažylis ims painiotis jose. Skubėjimas įneša didesnės ar mažesnės painiavos. Pažinus visas raides imamės paskutinio tarpsnio — žodžių skaitymo.

III. Žodžiai taip pat griebtini skiemenimis, kurie elementoriuje atspausti skirtingom spalvom. Netenka būgštauti, jei vaikas iš pradžių griebs visą žodį iš karto (nes jį žino pagal paveikslėlį), bet motina pratins jį paskaityti skiemenimis, nes į juos turi įsižiūrėti, o vėliau jais naudosis, kai sutiks sunkiai įskaitomus žodžius. Pratimams galima panaudoti tokias "varžytines", kad vaikas nejučiomis išmoks pateiktus žodžius skaityti. Motina pasiūlo vaikui skaityti "visą" knygą kartu: vaikas skaito žodžio pirmą skiemenį, motina antrą ir taip iki galo. Pradėk:

Vaikas: A	V: HIM	V: PO
Motina: VYS.	V: NAS.	M: VAS.
V: BA	V: CHO	V: RO
M: TAS.	M: RAS	M: GĖS.
V: CIT	V: JO	V: SA
M: RI	M: JA.	M: LA.
V: NA.	V: KA	V: ŠO
V: ČI	M: TĖ.	M: KA.
M: GO	V: LO	V: TU
V: NAS.	M: VA.	M: PI.
V: DU	V: I	V: U
M: RYS.	M: MA.	M: PĖ.
V: E	V: Y	V: Ū
M: ŽYS.	M: LA.	M: ŽĖ.
V: Ė	V: MU	V: VO
M: DA.	M: SĖ.	M: VE
V: FAB	V: NO	V: RĖ.
M: RI	M: SIS.	V: ZY
V: KAS	V: OŽ	M: LĖ.
V: GAI	M: KA.	V: ŽU
M: DYS.		M: VIS.

Kitą kartą skiemenuotus žodžius gali pradėti motina. Tada vaikui teks kiti skiemens, į kuriuos vaikas ligi šiol mažai kreipė dėmesio, nes nebuvo reikalo. O augant vaikui, plėtojasi ir jo interesai bei reikalas daugiau mokėti ir, žinoma, skaityti.

Kai ir šitai bus atlikta, vaikui jau duodama vienam skaityti ištisus žodžius, tačiau vis dar patartina, kad skaitytų skiemenimis, juos rodydamas. Šitai atpuls tik tada kai vaikas bus įpratęs ir labai laisvai griebs naujus žodžius. Pasidžiaugimas (ne besaikis gyrimas) mažyliui taip pat reikalingas, kaip padrąsinimas naujam darbui. Mažylis jau taip pat supranta jo darbu susidomėjimą kitų asmenų, ir pozityvus vertinimas jį džiugina.

* * * *

NENORMALIŲ VAIKŲ AUKLĖJIMAS

JONAS MIŠKINIS

Labai svarbu tėvams išsiaiškinti kiek daug turi reikšmės vaiko valios pratinimas nuo pat mažens prie ištvermingo darbo. Šis reikalas su normaliais vaikais nėra sunkus. Tačiau daug sunkesnis darbas su psichopatais, apsigimėliais vaikais. Neurastenikų, psichopatų, alkoholikų tėvų vaikai su maža išimtimi ateina į pasaulį jau lyg

Rima ir Mišel Vaikų Namuose, Čikagoje. Piešimo pratybos, taip lavinasi ranka ir spalvų pajutimas. Nuotr. L. Germanienės.

su išsemta gyvybės energija, su labai silpna nervų sistema; sunku iš jų ar namie ar mokykloj reikalauti ištvermingo darbo. Tokie dažnai nepajėgia greta kitų ramią valandą išsėdėti, o apie domėjimąsi nėra ką kalbėti.

Nervingumas, sako Krepelinas, pasireiškia jausmų srity, ypač valios veiksmuose: silpnas valios atsparumas įspūdžių bei jutulių atžvilgiu iš vienos pusės, stoka valios įtempimo, ištvermės darbui, o iš antros pusės, pačioj asmenybėj stoka lygsvaros. Bet proto išsivystymas esti visai normalus. Tokie vaikai nepalankūs disciplinai, mažai kuo domisi, greit jiems viskas atsibosta. Tačiau labai jautrūs ir linksmi žaidimuose.

Šios rūšies perdėto judrumo priežastimi yra įgimta nepilnai išsivysčiusi centrinė nervų sistema, sako psichologai. Nuobodus ir komplikuotas galvojimas juos kankina.

Kadangi nervingi vaikai labai jautrūs, tai negalima jų erzinti, pykinti. Bet negalima taip pat visur ir visada jiems pataikauti. Svarbu, kad jie priprastų prie tėvų ar mokytojo įsakymo bei rimto su jais elgesio, nes jeigu verksmu ir scenomis jiems gerai vyksta motinos ar tėvo nervus nugalėti ir vėliau viską diktuoti, ir savo atsiekti, tada, žinoma, toksai auklėjimas tik dar daugiau leis sauvalei bujoti. Galima juos mokyti, bet prisilaikant vaizdingumo metodo: gyvai jiems nupasakojant ir tai ne varginančiai, trumpu laiku.

Apatiški vaikai

Tylūs, lėti, bailūs ir labai nedrąsūs. Ypač naujose sąlygose arba naujų žmonių draugystėje jie tarsi nebyliai, nežino ką daryti. Labai lėtai galvodami, aišku, mažai iniciatyvos parodo darbe, bet užduotą darbą iš lėto ir gerai gali atlikti. Tokie sau nepasitikėdami, nuolatos visko bijo, o ypač bijo bausmės, nuolat galvoja, kaip jos išvengti. Gerai paaugę būna rūpestingi ir ypač švarūs, kartais net perdaug rūpinasi švarumu bijodami užsikrėsti ligomis. Ilgai pasilikdami vienumoje, moka rūpintis apie save, o vis daugiau iš blogos pusės mąstyti. Mėgsta liūdnas pasakas ir knygas; ne savo amžiaus rimtumas juos nuo kitų vaikų išskiria ir jie kaip koki seniai apie mirtį, apie vargus tesirūpina.

Kartais tokie "seniai galvočiai", "petit vieux", kaip juos vadina prancūzai, gali pasižymėti labai savistoviu abstraktišku galvojimu, ypač jei bendra nervų sistema nėra visai nusilpusi ir jeigu jie tinkamai bus auklėjami. Dažniausiai šie nervingi bailiai mikčioja, neaiškiai kalba, sunku iš jų žodį ištraukti. Supykinti būna labai keisti.

Tokius vaikus auklėjant svarbu pakelti jųjų ūpą. Juos reikia stumti pirmyn, neleidžiant to kitiems ir jiems patiems suprasti, nes jie labai savimeilūs ir greit skaudžiai įsižeidžia, o iš kitų garbės jie nereikalauja.

Svarbu kelti jų iniciatyvą ir jiems netiesioginiai duoti suprasti, kad jie nėra blogesni už kitus sau lygius. Be to, reikia saugoti, kad juos didesnieji nepersekiotų ir nekankintų: jie dažnai tyli ir daug kenčia nuo draugų ir dėlto, kiek galėdami, vengia draugystės.

Savo išvaizda apatiški vaikai žymiai skiriasi nuo kitų savo ypatingu lėtumu ir rimtumu. Vienodi, riboti judėsiai, nuolat pasikartodami, įrodo ligos didumą: kuo mažiau įvairumo judėsiuos ir kalboje tuo didesnis liguistumas. Ką daro, atlieka iš lėto ir rūpestingai, rašysena paprastai atrodo gražiai; mergaitės siuvinėja pavyzdingai, bet tik siaurai apibrėžtą, nurodytą darbelį. Į klausimus atsikanėja iš lėto, dusliu balseliu, nemėgsta žaisti.

Nenormalus išsivystymas

Jei paimsime vaiką 12 metų amžiaus ir rasime, kad jisai, savo išsivystymu ir sumanumu, neperžengė dar 8 metų amžiaus, arba jo sumanumas lygus tik 8 metų amžiaus vaikams, tai sakoma, kad šis dvylikos metų infantilikas yra su 8 metų infantilizmu. Aišku, atsilikimas gali būti įvairus, viename dalyke gali būti daugiau atsilikęs, kitame gali būti labiau išsivystęs, svarbu įvairias jo ypatybes ir gabumus ištirti ir atsilikimą nustatyti.

Geroje, specialioje priežiūroje infantilikai nors iš lėto, bet daro tam tikrą pažangą, pasiduoda įtakai ir auklėjimui. Psichologai tvirtina, kad infantilizmas dažniau pasitaiko mergaitėse, negu berniukuose.

Charakteringa infantilikų žymė: naivumas, nesavystovumas, maža iniciatyva ir nuolatinės paramos, užtarimo troškimas. Nuo pat mažumos tokie pasižymi ypatingu reikalavimu dėmesio, meilės ir t. t. Labai nepastovus ūpas: lengvai nuo juoko ir linksmumo pereina į ašaras ir priešingai.

Mergaitės rūpinasi savo išvaizda ir papuošalais. Savo bendra išorine kūno išvaizda, ypač mokyklinio amžiaus mergaitės, pasireiškia smulkiu apvaliu veideliu ir lengvu kūno sudėjimu.

Gyvenime tie jautrūs ir meilūs lepūnėliai, tarsi žaislas tėvų globoje, savo palinkimuose dar labiau sustiprėja tėvų užtariami ir lepinami. Tėvus dažnai linksmina vaiko imponavimas ar sumanumas kitiems įtikti.

Sumanus ir taktingas pedagogas gali daug tėvams pagelbėti nenormalių vaikų auklėjime.

EICHSTAETTO GIMNAZIJOS SUKAKTIS

Prieš 25-ris metus, buvusi Eichstaetto lietuvių gimnazija Vokietijoje išleido I-ją abiturientų laidą. Iš viso buvo 4-rios laidos. Tai parodo, kad lietuviai, nežiūrint kokiose gyvenimo sąlygose būna, rūpinasi savo jaunimu ir mokslą stato pirmoje vietoje. Tokių gimnazijų ir progimnazijų Vokietijoje tremties metais veikė virš 40. Jos sudarė galimybę to laiko jaunimui įsigyti atestatus ir siekti aukštesnio mokslo. Įgytos žinios visus vedė į šviesesnį rytojų.

Eichstaetto lietuvių gimnazijos I-mos laidos abiturientai ir mokytojai šią sidabrinę sukaktį gražiai paminėjo. Union Pier, netoli Chicagos, p. Karaičių Gintaro vasarvietėje, 1971 m. rugsėjo 18—19 d. susirinko visi, kuriems gyvenimo sąlygos leido pasveikinti vieni kitų. 25-ri metai — ketvirtadalis šimtmečio. Buvo ir tokių, kurie sunkiai vieni kitus atpažino. Kadangi Viktorija Karaitienė pati abiturientė, jų namuose visus supo maloni, šeimyniška nuotaika. Nors lauke jautėsi rudens vėsuma, viduje, židinio ugnelei spraksint, rišosi malonūs pokalbiai ir mokslo dienų prsiminimai. Veiduose degė susijaudinimas ir džiaugsmas. Prie turtingo vaišių stalo pasakyta daug kalbų, kelios deklamacijos ir perskaityti sveikinimai.

Sekančią dieną — sekmadienį, suvažiavimo dalyviai rinkosi bendroms pamaldoms. Šv. Mišių rimtis jungė visus bendrai maldai: už mirusius, negalėjusius dalyvauti, už tėvynę ir jos šviesesnę ateitį.

Šis suvažiavimas paliko malonius įspūdžius. Parodė, kad visi liko tokie pat: nuoširdūs, bendraminčiai, lietuviai. Dalyvavę išreiškė norą susitikti ateityje. Reikia tikėtis, kad sekanti kartą rinksis ne viena laida, bet visi buvę šios gimnazijos mokytojai ir mokiniai.

Suvažiavimo organizatorėms N. Mikšytei - Ward ir V. Karaitienei lieka dalyvių gili padėka!

B. Vytienė

Buv. Eichstaetto gimnazijos mokinės 1946 m.